

Marosvári Dorottya

MAGYAR ZENÉSZEK SVÁJCBAN

Svájcban élő magyar zongoraművészként talán nem meglepő, hogy ezt a témát választottam. Koncertek alkalmával többen megkerestek, hogy elmeséljenek egy-egy Svájcban élt magyar zenészhez fűződő történetet. Elkezdem kutatni a témában, és így született ez az előadás. Az anyag gazdagsága miatt most nem egész Svájccal, csak Zürich várossal foglalkozom.

Az első világháború kitérősekor rengeteg ember keresett menedéket Zürichben. A város forradalmárok, reformátorok, költők, festők, filozófusok, politikusok és pacifisták gyűjtőhelyévé vált. A hivatalok tárt karokkal várták őket – ellentétben a második világháborúval – így művészi tevékenységüket szabadon folytathatták és egymásra is hatással voltak. A dadaizmus a Cabarett Voltaire nevű zürichi művészkocsmából indult, valamint Lenin is egy évig a város lakója volt. Könnyen el tudjuk képzelni az addig nyugodt és csendes svájci városkában kialakult pezsgő és inspirációval teli életet. Ebbe a hangulatba csöppentek bele azok a magyar zeneművészek, akiknek életét a háború és Svájc egy csapásra megváltoztatta.

E művészek egyike volt Geyer Stefí, akinek gyönyörű hegedűhangját hallgassuk meg Dvořák egyik szláv táncának részletében. A felvétel 1927-ben készült.

Geyer Stefí (1888 Budapest - 1956 Zürich)

Csodagyerekként nyert felvételt a budapesti Zeneakadémiára, ahol Hubay Jenő osztályában diplomázott. Leginkább Bartók műzsájaként ismert, első hegedűversenyét ajánlotta Geyer Stefínek. Nemcsak Bartókot ragadta meg személyisége, Othmar Schoeck svájci zeneszerző is beleszeretett, és szintén versenyművet írt számára. Érdeme persze nem csupán ebben rejlik. Már tizenévesen nemzetközi karrierje volt, kora egyik legjobb hegedűseként tartották számon.

1920-ban Zürichbe megy férjhez Walter Schulthess zongorista-zeneszerzőhöz. A házaspár megalapítja a zürichi Collegium Musicum zenekart, melynek Geyer koncertmestere lesz. A

zenekar karmestere az a Paul Sacher, aki Bartókot a „Divertimento“ valamint a „Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára“ című műveinek komponálására kérte fel. A zenekar a mai napig létezik.

Geyer Stefi 1934-53 között a zürichi Konzervatórium tanára. Rendszeresen koncertezik férjével, Walter Schulthess-szal, egykori hódolójával, Othmar Schoeckkel valamint Wilhelm Backhaus-szal.

Zürichben megalapítja a Stefi Geyer Quartettet. A vonósnégyes második hegedűse Rudolf Baumgartner – Geyer-tanítvány –, aki később Luzernben megalapozza a zenei életet a Festival Strings Luzern kamarazenekar megalapításával (1956), valamint 27 évig a luzerni Konzervatórium és az „Internationale Musikfestwochen“ (Nemzetközi Zenei Fesztivál) igazgatója.

Geyer Stefi leghíresebb tanítványai: Klaus Huber svájci zeneszerző, valamint Aida Stucki, napjaink világhírű hegedűművészenek, Anne Sophie Mutter-nek az egykori tanára.

Geyer Stefi hagyatékát lánya 1994-ben a zürichi Zentralbibliotheknak adományozta.

Egy alkalommal kamarazenekarral játszottam egy zongoraversenyt. A zenekar egyik brácsása odajött hozzám és elmesélte, hogy a nagymamája magyar zongoraművész volt, Bartók Bélánál tanult.

Igy találtam rá Schaichet Irmára.

Schaichet Irma (1895 Budapest - 1988 Zürich)

Leánykori nevén Löwinger Irma a budapesti Zeneakadémián Székely Arnold és Bartók Béla osztályában végzett. Bartók javaslatára Zürichbe megy, hogy Ferruccio Busoninál, a világhírű zongoraművésznél tanuljon. Busoni az első világháború alatt 1915-20 között önkéntes száműzetésben él a svájci városban, hiszen nemkívánatos személy mind Olaszországban, mind választott hazájában, Németországban.

Zürichben megismerkedik Alexander Schaichet fiatal ukrán hegedűművésszel, akit az első világháború kitérőse svájci turnén ér. Hamarosan összeházasodnak. Férje megalapítja a „Kammerorchester Zürich“ kamarazenekart.

Nevükhöz fűződik számos kortárs mű ősbemutatója. Irma állandó szólistájuk.

A házaspár pedagógiai tevékenysége is igen jelentős: mindketten otthonukban tanítanak, Alexander a zürichi zeneművészeti főiskola, Irma a Sváj-

ci Zenepedagógusok Egyesülete¹ keretében. A házaspár nagy érdeme a fiatal tehetségek segítése is. Íme két érdekes történet, melyek közül az egyik Fischer Annie-hoz, a világhírű zongoraművészhez fűződik.

A Schaichet-házaspár a pesti Zeneakadémián volt éppen látogatóban. A nagyterem előtt elhaladva csodálatos zongorajátékot hallottak: később kiderült, az akkor 11 éves Fischer Annie gyakorolt. Irma rögtön felismerte benne a kimagasló tehetséget, és meghívta Zürichbe koncertezni. Kettejük között életre szóló barátság szövődött.

Másik jelentős pártfogoltjuk Solti György világhírű karmester volt. Ő 1939-ben Svájcba menekül zsidó származása miatt. 1942-ben megnyeri a genfi zenei versenyt (Concours de Genève), akkor még mint zongorista. Schaicheték meghívására Mozart Esz-dúr zongoraversenyét játssza a Kammerorchester Zürich-hel, valamint Schaichet Irmával előadják Bartók „Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre” című művét.

Otthonuk nemcsak növendékeik számára jelentett zenei fellegvárat, rendszeres összejöveteleket tartottak, ahol együtt zenéltek többek között magyar barátaikkal is: Solti György, Anda Géza, később Schiff András volt állandó vendégük.

Schaichet Irma 90 évesen megkapta Zürich város díját (Zürcher Stadtpreis).

A most következő zongorajáték már nem Schaichet Irmáé, hanem egy fiatalabb zongoristáé, akinek története már a második világháborúhoz kötődik.

Földes Andor
(1913 Budapest - 1992
Herrliberg, Zürich)

A budapesti Zeneakadémián Dohnányi Ernő osztályában diplomázott. A második világháború kitörése skandináv turnén éri. Nem akar katona lenni, így nem tér haza. Három hónap után sikerül vízumot kapnia az USA-ba. Egyik amerikai koncertje alkalmával megismerkedik Rendy Lilivel, egy magyar újságírónővel, akivel rövidesen házasságot kötnek. Amerikai karrierjének beindulását nagyban segíti, hogy

---

¹ Schweizer Musikpädagogischer Verband (SMPV)

Szigeti József, az akkor már világhírű hegedűművész felkéri, legyen a szonátapartner. Három évig turnéznak együtt az Államokban.

Később egyre több koncertje szólítja Európába, így elhatározza, Svájcban telepszik le. 1961-től haláláig a Zürichi-tó partján lévő Herrlibergben él.

Legfőképp Mozart, Beethoven és Bartók műveinek interpretációjáért tartják számon. Bartókhoz barátság fűzte: még zeneakadémistaként ismerte meg, majd egész életében játszotta műveit és eljuttatta a világ minden tájára a zeneszerető közönségnek. A következő Földes-idézet nemcsak ezt, hanem Bartók Béla szerénységét is tükrözi:

„Bartók élete végéig tudatában volt, hogy a világ még nem érett meg az ő zenéjének a befogadására. Amikor 1943-ban arra készültem, hogy először New Yorkban előadjam a Szonáta zongorára című darabját, felkerestem lakásán és beszámoltam neki az örvendetes eseményről. A reakciója csaknem könnyekig meghatott. Először is nyugodt, atyai hangnemből próbált elriasztani, hogy a szonátát egyáltalán másorra tűzzem. Attól félt, hogy ezek a kíméletlen művel egy sor ledorongoló kritikát váltok ki [...]. Amikor látta eltökéltségemet,[...] egy közbülső megoldással állt elő. „Miért nem hagyja el a második tételt, ami a legnehezebben érthető, miért nem játssza egyszerűen csak az első és az utolsó tételt? Így nem játszik azzal a veszéllyel, hogy az emberek kipufojzzák.” – mondta tárgyilagos egyszerűséggel. „Álmomban se jut eszembe, hogy ezt tegyem” – jelentettem ki, és ha valamikor, hát ebben a pillanatban, mintha megengedte volna magának, hogy meghatottságának jelét adja.”²

Felesége, Földes Lili halála után – mivel leszámazottjuk nem volt – a svájci állam nyilvános hagyatékfelszámolást rendelt el. Az eseményre 2011. decemberében került sor a herrlibergi Vogtei kultúrközpontban. Engem, mint magyar zongoraművészt kértek föl, hogy a megnyitőünnepségen Földes Andor zongoráján Bartókot játsszam. Szomorú látvány volt egy ilyen csodálatos életmű, amint ott hevert, várva hogy idegenek kezére kerülhessen: festmények, rajzok, szobrok, dedikált fényképek, többek között Oskar Kokoschkával, Albert Einsteinnel, fotó a japán császári családdal, fénykép az első Kínában járt zongoraművész Földes Andorról, valamint kottagyűjtemény, dedikált könyvek.

---

² In: Földes Andor: Emlékeim. Osiris Kiadó. Budapest, 1995

Polgár László (1947 Somogyszentpál - 2010 Zürich)

Polgár László világhírű basszistát azt hiszem, nem kell bemutatnom. Céлом inkább a vele való személyes élményeim ismertetése.

Zeneakadémiai tanulmányai után sorra nyeri a nemzetközi versenyeket. 1978-tól a Magyar Állami Operaház, 1991-től a zürichi opera tagja, ettől kezdve Zürichben él, valamint az ottani zeneművészeti főiskolán tanít.

Főiskolai tanulmányaim alatt az a megtiszteltetés ért, hogy növendékeit kísérhettem. Osztálya nagy részt magyar énekesekből állt, akik miatta jöttek Zürichbe tanulni. Sokaknak lakhatási gondjaik megoldásában is segített, más hallgatók Polgár kutyáját sétáltatták.

Hogyan éltem őt meg pedagógusként? Még egyetlen tanárt sem láttam ennyire összpontosítani: kezével eltakarta szemét, hogy még jobban halljon, és feszülten figyelt minden egyes hangot. Néha hangonként megállította a növendéket, hogy minden a helyére kerüljön. A tanulást és intellektust mindennél többre tartotta. „Tanulni, tanulni, tanulni” – mondta, ha egy növendék felkészületlen volt. Néha a növendék távozása után elhangzott, hogy „nem állt sorban, amikor az észet osztották”.

Kollégáival is kritikus volt. Egyszer egyik növendéke áradozva beszélt az Operában épp fellépő ismert énekesről. „Nagy hangja van, igen, de nem szép” – jegyezte meg a tanár úr.

Legszigorúbb talán önmagával volt. Új szerepet reggel 6-kor kezdett tanulni, tükör előtt gyakorolt. Szeretett titokzatos lenni, és igen jó szarkasztikus humora volt. Mindig úgy éreztem, az életben is játszik, állandóan színpadon van. Azt hiszem, az őt körülvevő Svájccal nem nagyon foglalkozott. Németül sem beszélt olyan kiválóan, mint gondolnánk. Környezetében szinte hemzsegek a magyarok, a zenei világa pedig a lehető legnemzetközibb volt.

Szerettem volna róla jelenidőben beszélni, ám 2010-ben eltávozott közülünk. Rá emlékezve hallgassunk meg egy részletet Don Carlos „Ella giammai” kezdetű áriájából.

Láthatjuk, hogy Svájc menedéket adott ezeknek a zenészeknek, így a nehéz időkben is folytathatták művészetüket. Sajnos helyben nem találtak igazán termékeny talajra, olyan emberekre, akik hasonló színvonalon továbbvitték volna az ő művészetüket. Talán ezért is merült nevük feledésbe mind Svájcban, mind Magyarországon.

Irodalomjegyzék

Földes Andor: Emlékeim. Osiris Kiadó. Budapest, 1995
Naegele, Verena: Irma und Alexander Schaichet. Orell Füssli Verlag. Zürich, 1995
Nachlassverzeichnis Schaichet, Alexander und Irma. Zentralbibliothek Zürich
Nachlassverzeichnis Geyer, Stefi. Zentralbibliothek Zürich
Historisches Lexikon der Schweiz. www.hls-dhs-dss.ch
www.alt-zuerich.ch/turicum/index.html
www.rodoni.ch/busoni/bolzano/exilted.html
www.lisztakademia.hu/nagy_tanarok-hires_regi_tanitvanyok/36
www.violinist.com/blog/Mle/20108/11586
wikipedia.com
youtube.com